

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

Udgivet ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

Jens Holdt, Brede: Et Tingsvidne fra Lø Herredsting
1729 — Axel Lange og Chr. Seeberg: Nogle sønder-
jydske Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren
— J. N. Schmidt: Urnehoved-Eggen. — Th. O. Achelis
Den første Pibe Tobak — Samleren.

Nr. 3. — 1. SEPTEMBER 1927. — 4. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond - 30.421.765

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN

HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE

RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND

TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Humlekærren, Tønder

Tel. 276.

Mahlers Turbiner

Leveret c. 400

i Danmark.

Udføres hos

A/s. Møller & Jochumsen,
Horsens.

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Et Tingsvidne fra Lø Herredsting 1729.

Ved Sognepræst Jens Holdt i Brede.

Nedenstaaende gengives et Tinglæsningsbrev, af hvilket en Afskrift ejes af Gaardejer Chresten Hansen i Brede. Det lyder saaledes:

Copia)

Tingsvinde

Apterp Kirke Vey
og Stie Norden om
Brede Betreffendes

. (ulæseligt)

af Jens Nielsen Vinter
udj Apterp paa Egen
og samtl. Byemænds
Vegne.

Peder Wedel af Aspe Herredsfoged udi Loeherrad Christopher Rautenstein af Borrig Herreds Skriver sammesteds, Giøre Vitterligt at Aar efter Christi Fødsel 1729. Torsdagen den 1ste Aprilis paa bemeldte Herredsting frekom for Retten Jens Nielsen Vinter af Apterp, paa Egen og samtl. Byemænds vegene, hvoraf den største Deel tilstæde var og Bekiendte, at de haver giordt een Forlig imellem denem og Brede Mænd, angaaende deres Kirke Veje og Stie, som lyder saaledes. Som der haver reyst sig en Tvistighed imellem Apterp og Brede Byers Beboere om en Kirke Stie og Veje norden om Brede Bye tvers over deres Fælled og Enge, hvilket Apterp Folk skal Bruge fra og til Breede Kirke, de ere de herom med hinanden foreenede saaledes som Følger. Neml. at Apterp Folk skal have Kirke Vej og Stie, saaledes som de af Arrilts Tid haver haft, idet de Norden om Breede skal og maa Nyde deres frie Fart og Gang fra og til Kirken, paa den Maade at dj det Fælleds Byke til Breede Bye, udj den Dige norden Breede, skal de samtl. Breede og Apterp Byers Beboere sette eller lade sette Een Slagbom eller Leed, som paa før anførte Begge Byers Bekostning skal settes og Bekostes, hvert Aar fra St. Mickels Dag og optages om Valdborrig Dag. Hvilken Slagbom eller Leed skal forsynes med Laas for, og skal een af Breede Bye Mænd have Nøgelen dertil udj Forvaring, fordj at derover ey skal blive een almindelig Vey, som paa hver Søndag og anden hellige Dag om Morgen en før Kirke

Tid bemeldte Slagbom eller Leed skal oplocke og siden samme efter Guds Tiennestesforretning igien j Locke, Hvor siden ingen Videre Overkiørsel skal ellers maae Bruges, undtagen at enten Een eller anden af Løgum Closter Tienere udj et Ondt Føer, wilde til deres Øvrighed eller Mølle, da en Nøgel ogsaa hertil maa forundes, men dersom de samme Nøgel skulle Misbruge i at enten samme til nogen uden Byes at udlaane, eller og Slagbommet eller Leedet igien efter sig enten paa Hen eller Hjemme Veyen at j Locke da skal den hvis Bryst herudj findes betale til Begger Byers beste fem Rixdaler, Angaaende Kirke Stien, da skal Apterp Bye Folk, være pligtig selv den i Stand at sætte, og Aarlig ved lige holde saa og at Vandet ey over slig Kirke Stie de Brædder paa deres Mark eller Aggere nogen skade forvolder, ey heller ved Jords opførsel dennem for stoer Skade tilføyer.

Den Vesterste Sieg paa Breede Fälled maa de Apterper opkaste, dog med den Vilkor, at der igiennem skal Være Een god Vandløsning. Saasom de Breeder nu herudj haver Foyet de Apterper, da erbyder sig bemelter Apterp Mænd j Fremtiden ey at tage meere af de Breeder deris Bæster, endsom Een Shilling Lybsk af hvert Bæst, som der kommer udj deres Korn, foruden den Skade der Bæsterne tilføyer de Apterper, som betales efter gode Mænds sigelse; mens om der i efter Høsten skulle løbe nogle Bæster over, paa bemelte Apterp Mark, da vil de Apterper ey tage meere af hvert Støcke end Een half Shilling Lybsk, og paa det at Apterp Mark desto bedre kan blive i Fred saa erbyder sig samtl. Beboere i Apterp og Breede, Markskiel-len imellem bemelte begge Bye Marker, saaledes at forfærdige, at det ved Syned, som af begge Byer skal udnæfnes saa tit og ofte som Een af Byerne det got synes, de Bycker som da Brystfældig befindes, skal betale til Fælles Slagbom eller Leed Sexten Schilling lybsk, Under samme Strafs Vedtægt skal de Apterper holde Schiøt Vejen fra Apterp Agger til Brede Kiær Huuse og de Breeder igen fra Breede Kiær Huuse til Sort Høye, saa vidt som der opkast er og (Skiftly . . . ?) befindes.

Herefter begierede Jens Nielsen Vinter paa eegen og samtl. Apterp Bymænds Vegene een Tings-Vinde, som og Blev tilstæd, og af de Otte Støcke Mænd ædtl. afvunden, hvis nafne ere Niss Dahler, Peder Jahnsen, Hans Nissen, Jacob Pederssen, og Greyers Nielssen af Visbye, Niss Hanssen og Anders Pedersen af Gammelbye, saa og Nis Smed af Aaspe, og stoede den største Deel af begge Byer inden Tinge der denle Tingsvinde gick og foer.

At saaledes passeret og for os Vunden er, det Vidne vi Foreskrevne, Herredsfogod, og Herreds skriver med Vores undertrykte Signeter.

Datum Löherreds Ting, ut supra.

P. V.

C. R.

Bemærkninger: Tinget synes at have været sat paa det gamle Tingsted i Visby, hvilket fremgaar af Bisiddernes Bopæl. Herredsfogden har rimeligvis været Ejer af den nuværende Hovedgaard i Aaspe, Brede Sogn, medens Skriveren har boet i Nabobyen Borg, der grænser ind mod Visby Sogn. Ordføreren fra Apterp har været fra Byens Hovedgaard, der endnu er i samme Slægts Eje.

Sagen gjaldt nærmere den engang i forrige Aarhundrede ophævede, men af gamle Folk i Sognet endnu vel erindrede Kirkevej norden om Brede By, der dannede en nogenlunde lige, Aaens Løb følgende Linje mellem Apterp og Kirken ved Ribe Landevejens Krydsning med Aaen. Resterne af Vejen er endnu delvis brugte som Markvej, medens Kørevejen og dermed ogsaa Kirkevejen nu slaar Svinget ind gennem Brede By. Vejen har som nævnt bestaaet fra Arilds Tid og har gennemskaaret Brede Bys Fælled, hvilket vel nok kan have ført en Del Ulemper med sig, at den f. Eks. paa Grund af daarlig Vedligeholdelse er vokset i Bredden, at den maaske paa Grund af Vinterens Oversvømmelser fra Aaen til sine Tider har været ufremkommelig o. s. v. De Breder Folk vilde vist helst være fri for denne Passage over deres Bymark, men gammel Skik er Lov og var dengang endnu mere rodfæstet end den Dag i Dag. Og saa er Sagen da bleven forhandlet og ordnet mellem de to Byer og derefter bragt for Tinge til lovformelig Bekræftelse.

Den gamle, overleverede, oprindelig sikkert selvtagne Ret til Kirkevej over Fælleden maa forblive urokket, men saa maa den til Gæld ogsaa holdes inden for sin Brugsgrænse, nemlig Kirkekørselen, saa at der ikke efterhaanden bliver Alfarvej over Fælleden, som der maaske var Begyndelser til. For at gennemføre dette skal Vejen spærres ved en Bom med Laas til, saa at der kun til de bestemte Tider er Gennemfart. Dette har sikkert været en meget omstændelig Indretning, der næppe har holdt i mange Tider.

Hvorfor imidlertid efter Teksten denne Slagbom kun skulde staa i Vinterhalvaaret, synes mig ikke klart. Var Vejen kun til Vinterbrug og forbudt om Sommeren i Græsningstiden? Teksten melder intet herom. At der foruden Kirkefolkene ogsaa forundtes de saakaldte Klostersjenerere Overfart ad denne kortere Vej, naar Føret var ondt, kunde jo tillige tyde paa Vinterbrug. Disse Tjenere har været nogle Gaarde i Apterp, som havde Møllepligt i Løgumkloster fra gammel Tid, ligesom der fandtes Solvigstjenere (Solvig Mølle) og Slesvigstjenere (Løgumkloster) i Brede By.

Ved Afskriften er der i Teksten rimeligvis udfaldet et „ikke“, som skal staa foran „at ilukke“, da først dette giver Mening i Sammenhængen. „Sieg“ er et gammelt endnu kendt Ord, som betyder „lavt fugtigt Drag“. —

De Breder Folk har i Hovedsagen, om end ugerne, maattet føje sig for Apterpernes gamle Ret. Dog „noget for noget“ er et gammelt Landmandsord, som sikkert er blevet rigeligt praktiseret blandt Vester-egnens handelsvante Bønder. De Apterper maa derfor gøre deres Indrømmelser med Hensyn til Bæsterne paa Brede Fæled og deres Rend over i Apterps Kornagre. Ved Tvistighed desangaaende skal gode Mænds Sigelse have sidste Afgørelse. Det var nu den Tids mindre bykratiske Domstol i Smaaanliggønder, som sikkert var sund og god. Livserfaringen sidder i Højsædet og er Autoritet.

For at forebygge Tvistigheder skal end yderligere ved fælles Foranstaltning Markskellet mellem de to Byer sættes i forsvarlig Stand og vedligeholdes. Disse gamle Markskel mellem Byerne forsvinder nu mere og mere. Mellem S. Vollum og Brede har vi endnu Rester af et saadant, der bestaar af to parallelt løbende Grøfter med en Strimmel Ingenmandsland imellem sig.

Efter denne Bestemmelse om det brøstfældiges Udbedring synes der ved Afskriften at være udfaldet en Linie, som formentlig har indeholdt de to Byers Navne med Fortsættelsen „skal betale til fælles Slagbom o. s. v.“ „Skyttevejen“ er rimeligvis Navnet paa den nuværende Vej til Apterp, ved hvilken der midt imellem de to Byer har ligget de saakaldte „Kiærhuse“, en 2—3 gamle Rønner, der sædvanligt beboedes af „Kæltringefolk“ o. desl. For at blive fri for denne „Plage“ har Brede By i sin Tid købt disse Huse til Nedbrydning, „Sort Høje“ er nu ubekendt.

At Sagens Forhandling og Afgørelse har været af stor Betydning for de to Byer, ses af, at den største Del af Befolkningen, selvfølgelig kun Mændene, har været tilstede paa Tinge under Proceduren.

Nogle sønderjydske Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren.

Af Axel Lange og Chr. Seeberg.

Oxalis — Surkløver. Vi har tre Arter af denne Slægt, hvoraf de to, som er Ukrudt i Haverne og paa Marker, kun er lidet kendt, medens den tredie *O. acetosella*, Skovsyre kendes af Hvermand og findes baade i Skove og Krat hele Landet over. Bladene smager syrligt, de indeholder Oxalsyre og er tredelte som hos Kløver, i Sønderjylland kaldes Planten da ogsaa Skovkløver. Af og til kaldes den slet og ret Syre, saaledes i

Richardts Digt: „Hvor Syren flokkes om Bøgens Fod i Skoven dybest inde.“ Planten hedder endvidere Gøgemad, man har dog vistnok intet Kendskab til, at Gøgen holder af den, snarere er Navnet blevet givet, fordi den blomstrer ved den Tid, da Gøgen kommer hertil. Paa Als og i Sunveded kaldes den Kukmad, endvidere Kukma (Als), Kukmandsblomm (Ø. Lindet), Kukuksmad og Kukukskål (Haderslev).

Ogsaa Surkløveren har en interessant Frøspredningsmekanik, idet Kapslerne ved mindste Berøring udslynger Frøkornene.

Picea — Gran. Saavel den amerikanske Art *P. canadensis*, Hvid Gran, som den evropæiske *P. abies* (ogsaa, og hyppigere, kaldet *P. ecelsa*), Rød Gran, plantes meget almindeligt i Skove og Plantager. Foruden til Tømmer og andet Gavntre anvendes de smaa Graner hos os til „Juletræer“, hvilken Skik først i de senere Aarhundreder er indført sydfra. Rødgranen er ikke vildtvoksende i Danmark, men derimod i Sverige og Norge, hos os har den dog efter Fund at uømmе vokset vildt i Interglacialtiden. Denne Art kaldes ofte blot Gran, i Sønderjylland sine Steder udtalt Grønn; Koglen kaldes Granæwild, disse benyttes broncerede som Juletræsdynt. Granens Alder kan let bestemmes, da den hvert Aar sætter en ny Grenroset. Træet anvendes i den senere Tid paa Grund af dets Benyttelse til Juletræ ofte i den kristelige Symbolik. (Vilh. Gregeren: „Se, Granen, den er Troens Træ“.)

Pinus — Fyr. Flere Fyrre-Arter plantes i Skove, Plantager og Parker. Som Skovtræ er *Pinus silvestris*, Skov Fyr velbekendt, dens smukke ranke, rødbrune Stamme er af en overordentlig malerisk Virkning, især naar den synkende Sol sender sine Straaler ind mod Skoven. Dens Top faar ofte en saadan Form, at den kan minde om Sydens Pinjer, og Fyrren er derfor ogsaa blevet kaldt Nordens Pinje.

I Parken ved Gram Slot staar et Antal af gamle stolte Skovfyr, Rester af en Allé, hvilke med særlig Beundring er blevet omtalt i „Det forstlige Forsøgsvæsen“ 1922 S. 139 o. s. v. af en af vort Lands fremragende Skovbrugere Professor A. Oppermann; den nævnte Afhandling anbefales meget til deri interesserede, idet den giver en Mængde Data til Belysning af Fyrrens tidligere Forekomst som vildtvoksende Træ i Danmark. Nu vokser den ikke vildt her, men Rester af de Fyrreskove, som i ældgammel Tid dækkede Danmark, har været kendt temmelig langt op i den historiske Tid. Prof. Oppermann udtaler om de førnævnte Fyrretræer i Gram, at de antagelig er frembragte omkring Aaret 1750, og at de formentlig er saet af Frø fra Skovfyr, der hørte til den naturlige Bevoksning i Egnens Skove.

Alpernes lavtvoksende Fyr, *Pinus montana*, Bjærg-Fyr, har vort Hedeselskab forstaaet at udnytte i stor Udstrækning baade i Hedeplantager og som Læplantningstræ. Blandt andre kendte Fyrrearter skal nævnes *P. laricio*, Sort Fyr eller Østerrigsk Fyr *P. strobus*, Weymouths

Fyr og *P. cembra*, Zirbel Fyr. Særlige sønderjydske Navne findes næppe til nogen af Arterne.

Primula — Kodriver. Til denne Slægt foreslog Botanikeren Viborg i 1793 Navnet Vaarlyst, et Forslag, der virkelig blev fulgt af ikke saa faa Forfattere; men efterhaanden gled Navnet ud af Litteraturen igen, og det blev aldrig Folkeeeje, Kodriver kom atter i Forgrunden. Man har her et Eksempel paa, at det ikke altid er Vellyden eller Navnets fornuftige Mening, der bestemmer, om det skal vinde frem og fæstne sig i Litteraturen eller hos Folket. Vaarlyst skulde man tro maatte vinde frem, da Planten glæder os om Foraaret, og Navnet lyder godt, men alligevel kunde det ikke staa sig overfor Kodriver. Vil man saa spørge, om der er nogen Mening i dette sidste Navn, vil Svaret blive ret negativt, og at de Udlægninger, som gives 1) at *Primula* blomstrer, naar Køerne drives ud, og 2) at Køerne ikke kan lide den, men at de ligefrem fordrives fra de Steder, den vokser, næppe kan godkendes. En brugelig og paalidelig Forklaring paa Navnet lader sig ikke let paavise, det har saa mange Former, som hver for sig peger i forskellig Retning: Kodriff, Kodrøvler, Kopatter, Kostripper og med Forled Okse som: Oxendrøvel, Ojsendriver, Axelvang, Ovsenbrog, at man snart opgiver Ævret, naar man vil prøve paa at paavise Sammenhæng mellem Navnene. Sagen bliver end ikke bedre, snarere vanskeligere, naar man vil tage de engelske Navne Oxlip og Cowslip med ind i Undersøgelsen; de engelske Navneforskere har da heller ikke formaaet at give nogen gyldig Forklaring paa de sidstnævnte Navne.

Vi har fire Arter Kodriver i Danmark, den ene *Pr. farinosa*, Melet Kodriver, skal ikke omtales nærmere her, da den mangler i den sønderjydske Flora, alle de andre findes derimod i Landsdelens østlige Egne. *Pr. elatior*, Fladkravet Kodriver, findes især i Skove og Krat, *Pr. officinalis*, Hulkravet Kodriver, vokser paa høje Enge og Bakkeskrænter, medens *P. acaulis*, Storblostmret Kodriver, næsten udelukkende vokser i Skove. Alle tre Arter er tilbøjelige til at danne Melleformer ved indbyrdes Krydsning, endvidere findes andre Former i vild og dyrket Tilstand. Saaledes omdannes Bægeret ofte hos *Pr. acaulis*, saaledes at det kommer til at ligne Kronen; det ser ud, som var den ene Blomst indesluttet i den anden. Fyldte Former forekommer vel nok sjældent i Naturen, men saa meget desto mere i Haver og findes i en Mængde Afvigelser fra den oprindelige lysegule Farve, saa man træffer hvide, mørkegule, blegrøde, blaaviolette og fløjlsagtig brune Blomster. Paa Grund af Blomsternes rige Farvevariation og deres Skønhed dyrkes *Primula* en Del i Haver. Nytte har man ellers næppe af den nu mere, dens medicinske Anvendelse er sikkert ikke af væsentlig Betydning, men har i sin Tid været det, især *Pr. officinalis*, ligeledes blev Blomsterne i gamle Dage indsamlet for at bruges som The.

Primula Arternes Navne er talrige; den jævne Mand skelner næppe skarpt mellem de tre Arter, nogle andre Navne, end de allerede nævnte, skal derfor ogsaa anføres i Flæng. Et Navn som Buksemænd, Bovsemænd eller omformet til Bovser eller Bovsendud passer bedst til *officinalis*, fordi det oppustede Bæger som et Bukseben omslutter Kronrøret, men Navnet høres ogsaa for *acaulis*. Vi har foran nævnt Ovsenbrog, dette er et gammelt engelsk Navn. Specielt sønderjydsk især for den østlige Del synes Gjærderakker, Gjærrakker, Gjærrerak, Gjærerakker, Girakke og Gjerakke at være, det anvendes næppe væsentlig udenfor Landsdelen. Feilberg vil i sin „Ordbog over jydsk Almuemaal“ sætte dette i Forbindelse med Gederag-Gedehaar, en Forklaring, som dog ikke synes tilfredsstillende. En Meddeler skriver 1922: „Girakke er meget almindelig her (Sønderjylland). Jeg har flere Gange faaet det forklaret som Gjærrakke, Rakkeren i Gærdet, den oprindelige Betydning, som Feilberg giver, kendes slet ikke“. Men heller ikke denne Udlægning synes heldig. Vel vokser Primula i Gærdet, men hvorfor kalde den en Rakker? Mon Navnene ikke snarere er en Forvanskning af et andet Ord? Ganske vist har Ordet „Rakker“ en meget afsvækket Betydning i det sønderjydske Folkemaal, man kan saa udmærket bruge det halvt som Kælenavn, f. Eks. „Da skal a komm etter dæ, din lille Rakke“, der findes desforuden et Kortspil, som hedder „Nysgjærrerakke“, men alligevel. — Der findes intet Ord i vore Nabosprog, som kan bringe os paa Spor efter, hvad det kan betyde, det skulde da være et Ord som „Theriac“, der forekommer i gamle Lægebøger som Navn paa et Afkog. Det sønderjydske Ord Gjerakke kunde jo være en Omformning af dette Ord og dermed være analogt med nedenanførte Navn Theblomm.

Plantens Benyttelse som The eller Tilsætning til medicinske Theer har givet Anledning til de sønderjydske Navne Theblomm (Sundeved), og Theblomster (Haderslev), medens Navnet Verreve, der hos Jensen-Tusch anføres fra Sundeved, antagelig beror paa en Forveksling med den hvide Skovanemone. (Se Anemone).

Primula har et internationalt Navn, eller rettere sagt en hel Gruppe Navne, der samler sig om Marie Nøgleblomst og Himmerignøgle. Man har villet sammenligne de langagtige, hængende uudsprungne Blomster med et Knippe Nøgler, og man har Sagn knyttet til denne Forestilling, fortællende, at Maria tabte sit Nøgleknippe ned paa Jorden og der, hvor det faldt, spirede Primula frem. Andre har udlagt Navnet paa den Maade, at Primula ligesom aabnede Foraarets Porte, saa at de andre Blomster kunde myldre frem. Som Eksempel paa Navne af denne Gruppe skal anføres Marialøgler (Haderslev) og Mariløgl (Hammelev) for Have Aurikler. Af andre Navne kendes Røøjn, hvilket formodentlig skal forstås som Røde Øjne, og derfor maa høre til *Pr. officinalis*, der tit har

rødlige Pletter i Kronen eller ogsaa til de farvede Havesorter. Trømløse fra Als viser en tydelig Forvanskning af det latinske *Primula veris*

Quercus — Eg. Giver Bøgen os ret et Billede paa det blide og bløde Landskab og paa Nutidsdanskens noget vege Natur, saa er Egen et Symbol paa vore Forfædres Urkraft og Seighed. Fortidens Beboere her i Landet har faret ilde med Egeskovene, de har udnyttet dem til Bygning af Skibe, til Tømmerværk i deres Bygninger og vel ogsaa i udstrakt Grad hentet Ved til Arne og Bryggers. Skovene tjente jo ogsaa i svundne Dage til Opholdssted for Svinene, som søgte deres Næring i de nedfaldne Agern. Bøgen har jo nu paa Grund af forskellige Forhold kunnet trænge sig frem i første Plan paa Egens Bekostning, sine Steder fredes der derfor nu om Egeskoven, for dog at bevare Rester af fordums Herlighed. Der er stor Forskel paa de to Skovtypers Karakter, idet Egen paa Grund af sit senere Løvspring og mindre tætte Krone yder bedre Betingelser for en frodig Underskov, baade hvad Buske og Urter angaar, end Bøgeskoven.

Der findes her i Landet to Egearter *Q. robur*, Sommer-Eg eller Stilk-Eg og *Q. sessilis*, Vinter-Eg. Den sidste er, naar Landet tages under et, meget sjældnere end den første, men her i Sønderjylland findes den i ret stort Tal i Linnet Skov og andre Steder.

Urnehoved-Eggen.

Ved J. N. Schmidt

(Efter Antiquarisk Tidsskrift 1849—51)

(Forts.)

At Løgpold er det egentlige Urnehoved Thingsted, bekræftes endnu mere ved Høiens Navn og Beskaffenhed. Sædvanligt angives Navnet at lyde „Lø'pold“, undertiden „Løgpold“ eller „Lovpold“. Stavelsen „pold“ betegner en lille Høi, og „Lø“ eller „Løg“ er sikkert det gammeldanske „logh“ = Lov, og Lovpold er altsaa kun Navnets nyere Form. Ogsaa Island har sit *Lovbjerg*, hvor det gamle Althing holdtes (Grimur Thomsen's „Udvalgte Sagastykker“ p. 28); det vilde i Sandhed være ubegribeligt, om ikke Urnehoved-Thinget

holdtes paa og ved det slesvigske Lovbjerg, — Høiens Beskaffenhed stemmer ogsaa overeens dermed. Ved Veiens Østside, i en Toft, der tilhørte den for et halvt Aarhundrede siden nedbrudte Kro *Steinberg*¹⁾, findes nemlig en naturlig Høi, der ovenpaa, hvor den bærer tydelige Spor af Afgravning, danner en jevn Kreds af omtrent 100 Alen Gjennemsnit. Høien er kun et Par Fod lavere end sine Naboer og har maaskee, forinden Afgravningen, overraget dem alle. At dens Asketræer ere forsvundne, er,

¹⁾ den sees endnu paa Gliemanns Amtskort 1829 og Olsens Kort 1836 og 48.

ligesom maaskee Afgravningen, en naturlig Følge af dens Brug som Toft, dog fandt jeg Trærødder i Jorden paa sammes Rand. Steensætninger findes heller ikke; dog er det saare eiendommeligt, at den nærmeste Deel af Hovedlandeveien siden umindelige Tider er brolagt med hugne Steen, hvilken Brolægning kaldes „Hvornhøi Stenvaes“, d. e. Urnehoved Steenbro, og Veien selv „Kongens Aielvei“, d. e. Kongens Adel- eller Hovedvei. — Kommer dertil endnu, at Sagnet i Omegnen — Bollerslev, Nybbel, Alslev — almindeligt betegner Høien som Stedet, hvor Thinget holdtes, navnlig hvor Herredsfoged Nis Henriksen fra Haistrup 1524 tog Frederik I i Forsvar mod Bønderne, som holdt med Christian II, og forfulgtes af dem gennem Bolderslev, saa haaber jeg, at ingen vil betvivle, at virkelig Højen Løgpold, østlig ved den vestlige Hovedlandevej fra Haderslev til Flensborg over Røde-Kro, tæt Nord for Grændsen af Aabenraa- og Tønder-Amter, er Sønderjyllands ældgamle Thingsted Urnehoved. Dertil kommer endnu, at der for 40 Aar siden endnu fandtes Muurbrokker paa en lille Forhøining, omtrent 600 Skridt i Nord-Nordøst fra Løgpold, betegnede som Spor af „Baldurs Borg“, maaskee Levninger af „Slottet ved Urne“, samt at 1400 Skridt i N.N.Ø. en fri Plet i Skoven kaldes „Hestegaard“.

Et andet Spørgsmaal er, om ikke undtagelsesviis Thinget ogsaa er holdt andensteds her i Nærhe-

den. At saadant, navnlig i senere Tid, kunde være sket paa den af Flor og Paulsen betegnede Høi ved Aarslev, derpaa synes ikke saa meget dens almindeligste Navn „Tinghøj“ at hentyde — thi af saaledes benævnte Høje har Slesvig mange, f. Ex. ved Brøns, ved Lovtrup —, men meget mere det sjeldnere Navn „Riddersalen“; dog kan dette vist neppe hæves til nogen Vished. Danckwerth's Udtryk vilde nærmest, dog langt fra ikke ganske, stemme dermed.

Nord for Gaarden Hvornhøi er vel en langagtig Høi med viid Udsigt, men intet videre, paa det af Olsen betegnede Sted V. for Landeveien ikke det engang. Eggen Sydvest for Bollerslev omtales siden.

II. Omegnen. I Nærheden af et Thingsted kan i Reglen tidligt ventes en talrig Bebyggelse. Denne af selve Thingets Natur flydende Sætning bekræftes ogsaa her for den første historiske Tids Vedkommende. I hele Slesvig findes nemlig, med Undtagelse af enkelte Strøg ved Slien, ingensteds saa mange Byer nævnte inden Aar 1300, som i Urnehoveds nærmeste Omegn. Dette er Tilfældet med Uk og Lovtrup i Uk Sogn, Bollerslev og Bjollerup i Bjollerup Sogn, Søderup, Alslev, Nybbel, Aarslev. Jordkjær og Enlev i Jordkjær Sogn. 1196 nævnes nemlig blandt Michaelis Klosterets Eiendele, der overdroges Gulholmklosteret: Terram, quam habetis in Hiorteker, Arslæue cum suis pert., in Nobøle

x actinge¹; 1204 (?) gav Johannes Tomesson miles, capitaneus castris Roetzburgh, til Lygum Kloster bona in villa Waldorp parochi Byældrop in Sloxherret²; 1231 optælles blandt Kongens Indtægter: under Risæhæret: de colonis in Sudthorp II marce argenti. Hæslæ et Arslev VI marce auri et dimidia³; 1285 nævnes som Konunglev: Baldesløf, preter id quod Swening Graa sun ibidem possedit⁴, . . Sudthorp, Alsløf⁵ og ved Aaret 1280 nævnes i Knud Snubbes Testament⁶ Kirkerne Ønløff⁷, Biuldorp, Tingløff og Wkæ, samt Byen Boldersle, endelig ligger i Navnet Loctorp-hæret (1231) ogsaa Bynavnet Loctorp. I de nævnte Byers Omraade fattes altsaa kun Mellerup, Perbøl og Raved eller 3 af 13. — Spørge vi derimod, om ogsaa i Hedenold et lignende Forhold fandt Sted, saa maa dette, idetmindste forsaa-vidt saadant bestemmes efter de Gravhøie, der endnu spores, be-

svares benægtende, thi paa Mellerup, Perbøl, Raved, Søderup og Alslev Marker findes aldeles ingen saadanne og paa Nybbel Mark kun Tinghøien nær Aarslev (om det er en Gravhøi), ogsaa Klokkehuset ved Jordkjær Kirke staaer paa en saadan. Tør man maaskee deraf drage den Slutning, at Urnehovedthingets Opkomst er nyere end Kristendommens Indførelse?

Paa den paa Kortet fremstillede Egn findes 3 Høisamlinger og flere enkelte Høie. Høisamlingerne have hver sin forskjellige Charakter. Den første er en Høirække ved Veien mellem Lovtrup og Bollerslev, paa Grændsen af Bjollerup og Uk Sogne og Riis og Lundtoft Herreder. (I Kortets tredobbelte Maalestok er den fremstillet øverst tilvenstre). Den har bestaaet af 16 Høie af Bronzealderens almindelige Kegleform (med Undtagelse af een, som vel ikke hører sammen med de andre), dog ere deraf 6 næsten aldeles bortførte. De to nordligste udmærke sig ved deres Størrelse. — Tophøien ligger umiddelbart Ø. ved Vejen, er kegleledannet, steil og omtrent 24 Fod høi. Fra en Mosestrækning Ø. ved samme, ikke, som ellers angives, ud af dens Side, kommer den lille Aa, der gaar S. om Todsbøl. I denne Høi var det, at der den 1ste Juni 1827 gjordes det i N. T. f. O. III B. og i Worsaae's Danmarks Oldtid 76 omhandlede mærkelige Fund fra Bronzealderen, til hvilken vist ogsaa de andre Høie maa henføres. (Om et lignende Fund fra Uk Mark, see nedenfor). I Nær-

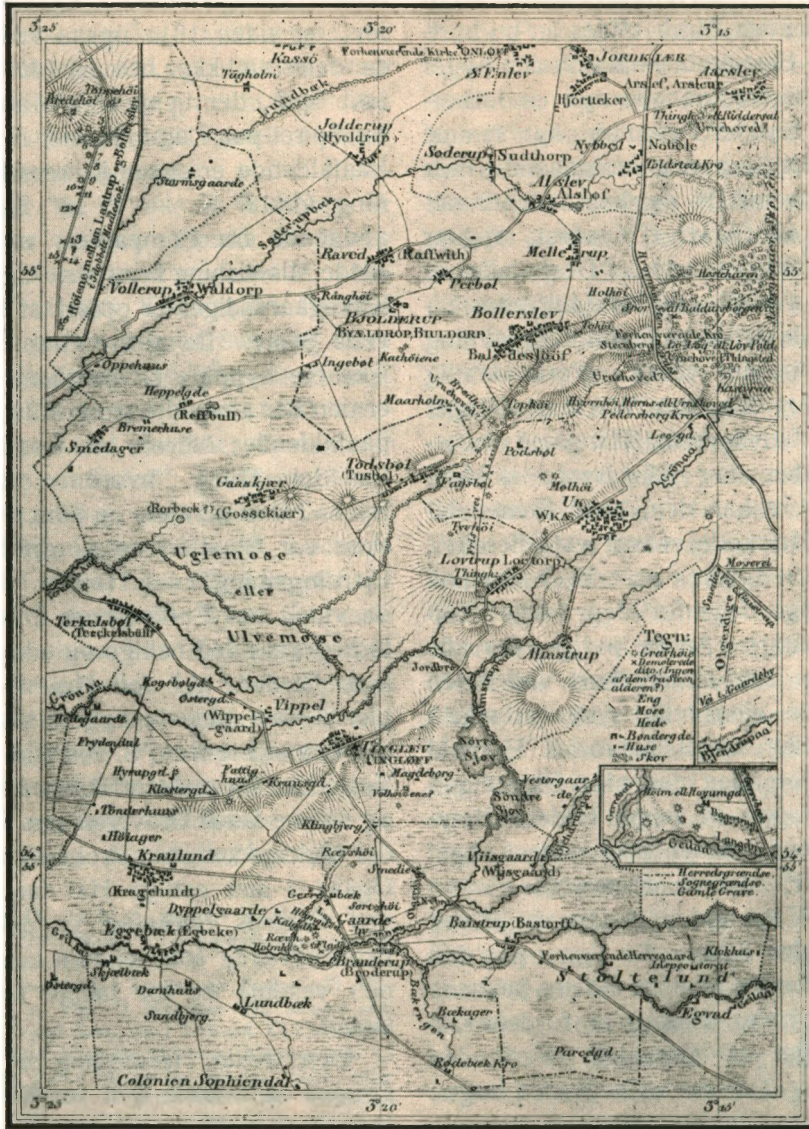
¹) Dr. H. N. A. Jensen: Kirchliche Statistik, 1060, Note. ²) Diplomatarium Loci Dei i Langebeks Script. VIII S. 81. ³) Valdemars Jordebog i Langebeks Script VII 521, codex p. 14. ⁴) Maaskee den samme som den Svend Graa, der i Tiislund Kirke dræbtes af Tulle Vognsen, hvorom Kæmpevisen „I Lunde Kirke yppes en Stævne“ taler, eller en Slægtning af ham. Hele den betydelige By Bollerslev hører under Haderslev Amt, med Undtagelse af en eneste, Godset Graasten tilhørende Gaard; var det denne, der tilhørte Swenning Graasun? eller den derværende Frugaard? ⁵) Schlesv. Holst. Lauenb. Urkundensamlung, Bd. I, 121, ⁶) Diplomatarium Loci Dei under Søndher Ranxstrup Herred (S. 159-60). ⁷) Den herværende Kirke (ikke nævnt i Cathedraticum [Lgb. Scr. VII 503 ff.]), kaldes i Catal. Joh. Harsii (Staatsb. Mag. IV 195 ff.) urigtigen Guldlef; ogsaa maa denne være ældre end Outzen møner (1431-62), da Kirken (efter Helduaderus) afbrændtes 1411 (?) af Erik af Pommerns Soldater, hvorpaa Jordkjær Kirke byggedes.

heden, østlig, fandtes 1830 et Sværd paa jævn Mark under en nu bortført Steenhob. — Bredhøien ligger vestligere, dannet som en forkortet fiirsidet Pyramide, har samme Høide som den foregaaende, men er oventil 16 og har nedentil været 40 Skridt i Kvadrat, dog er af Østsiden en stor Deel afskaaret og oventil sees et Hul, efter Sigende hidrørende fra Udgravning af en stor Steen. Formodentlig er det den, som Worsaae antager for Urnehoveds Thingsted, hvortil den dog ikke synes skikket; snarere har den, hvad Stenen lader formode, været et Offeralter, eller ogsaa en Tvekampshøi. (Smlg. nedenfor den tredie Høisamling). Af de øvrige, der afle ligge saa umiddelbart ved Veien at de øjensynlig synes at staa i et eller andet indvortes Forhold til den (see nedenfor Olgerdige), er ingen af nogen videre Betydning; heller ikke vides noget om Fund i de demolerede.

Den anden Høigruppe er ved Tinglev Kirke, som ligger paa den mellemste af 3 nu aldeles jævnedes Gravhøie. Kirken er for det meste bygget af Graasten, Vestenden under Taarnet beklædt med hugne Steen, Choret lukt med en Bue, ligeledes af Graasten. Fra Skibet adskilles Taarnet ved en Rundbue, Choret derimod ved en Spidsbue. Kirken udmærker sig forresten ved sin betydelige Længde, nemlig indvendig 120 Fod, ved Prædikestolens særdeles smukke Træskærarbeide, der synes at have tjent som Mønster for flere andre, men

mindre godt skaarne, f. Ex. i Kliplev, og siden 1811 ogsaa ved sit særdeles smukke, henved 130 Fod høie Spiir, der tjente som Mønster for Spiret paa Løgumkloster Kirke. Paafaldende er ogsaa Kirkens Retning Ø. 18° N. — V. 18° S., 1° afvigende fra Compassets nuværende Misviisning hersteds. Ogsaa Kirkegaardsdiget er opført af kløvede Stene. Da større Graasteen ikke ere hyppige i Omegnen, saa er den her anvendte store Mængde paafaldende; hidrøre de maaskee fra det Thing, hvorom ogsaa Byens Navn minder, og som maaskee var Sluxherreds nordøstlige Fjerdingsting? — Høiene vilde da vidne om Forfædrenes Ønske, at begraves ved hellige og udmærkede Steder. Af den Høi, hvorpaa Kirken tildeels ligger, sløifedes den sidste Rest, S. ved Kirkens Vestende, for omtrent 8 Aar siden, og senere fandt Graveren paa Stedet Midtstykket af et Broncesværd. Ogsaa i den østlige Høi fandtes ved Restens Sløifning et defekt Broncesværd, som endnn haves; den vestlige er for længe siden sløifet.

Den tredie Høisamling er en Gruppe af 6 Høie Syd for Kroen Gerrebæk. Betydeligst er den næstvestligste af dem, omtrent fiirkantet og oventil 17 Skridt i Gjennemsnit. Den ligger paa en lille, mod S. af Geilaaen, mod V. og N. af Gerrebækken omflydt Forhøining, ved en Indsænkning adskilt fra de østligere Høie og kaldes Holmhøien. Formodentlig har den ikke Navnet blot for

Beliggenhedens Skyld, især da Engen sydlig ved Aernes Forning ogsaa kaldes Holm, uden at der et lignende Forhold kan tænkes, men er virkelig en Holmgangshøi (smlgn. en Afhandling om Tvekamp i det hedenske Nor-

den i Vidensk. Selsk. Skrifter¹⁾); de nære Høie vilde da være opka-stede over de i Tvekampen faldne.

¹⁾ det bekræftes derved, at en preisisk Officer har ladet den udgrave kun-ret fra Sydøst indtil Midten, men aldeles intet fundet.

Deres Navne, Kaalgaardhøi, Fladhøi, Rævhøi ere vist af nyere Oprindelse. Den herværende Bondegaard kaldes Høimgaard, paa Vidensk. Selsk. Specialkort Høyumgaard, hvad der sikkert er det islandske *at haugum*, d. e. ved Høiene. Høist paafaldende er

derimod en Grav af temmelig Brede, men ringe Dybde, som gaaer snorlige henimod Langebro og kaldes af sin Form Truget eller Bagertruget. (Kortet viser tilhøire som Carton Samlingen i trefold større Maalestok). (Slattes).

Den første Pipe Tobak.

Af Th. O. Achelis.

1747 blev — saa vidt vi ved — den første Kop Kaffe drukket i Haderslev i Anledning af Kong Frederik V.'s Salvelse, 1782 er Kaffen endnu noget ukendt for Bønderne i Bjolderup¹⁾, men i Midten af det nittende Aarhundrede drikkes den almindeligt ogsaa paa Landet²⁾. Det er et i Ordets egentlige Betydning brændende Spørgsmaal, om de Haderslev Borgere, som fejrede Kongen hin 4. September 1747, har tændt Piberne?

Vi kan svare paa Spørgsmaalet med et frejdigt: Jo, de har! Allerede den 22. December 1708 havde Raadmand *Anton Borch* faaet et Privileg som Tobakspinder i Haderslev By og paa Slotsgrunde. Den 1. Januar 1724 var Privilegiet udvidet til hans Kone. 79 Aar gammel døde han 1730 og blev begravet den 19. Januar³⁾. Seks Aar senere døde hans Dat-

ter *Augusta Charlotta* og blev begravet den 29. Maj¹⁾. Med hendes Død var det Privileg, som hendes Fader havde faaet for 28 Aar siden, udløben. Byens Borgere skrev til Kongen, at Tobakspinderi maatte erklæres for en fri Næringsvej. Dette Ønske blev opfyldt den 5. November 1736²⁾. Efter den Tid begynder mange smaa Tobakspinderier at opstaa i Byen, 1778 er der 16 selvstændige Tobakspindere og en Tobakshandler, som sender sine Varer rundt i Amtet, til Nørrejylland og Fyn.

Da Anton Borch 1708 fik sit Privileg, var Tobakken ikke noget nyt for Borgerne. Det fortælles, at Wallensteins Tropper i Aaret 1627 har indført Tobaksrygning i Slesvig By³⁾ og for Haderslevs Vedkommende har vi det første Vidnesbyrd⁴⁾ i *Brotoldsregnska-*

¹⁾ Sønderjydsk Maanedsskrift 2, 155, jfr. Dr. Lausten Thomsen sstds II 189.

²⁾ Ellen Petersen i Sønderjydsk Maanedsskrift II 175.

³⁾ Aastrup Kirkebog.

¹⁾ Aastrup Kirkebog

²⁾ Haderslev Raadst.-Arkiv Acta XIX D 1.

³⁾ August Sach, Geschichte der Stadt Schleswig (1875) S. 249.

⁴⁾ Bevaret er Brotolds-Regnskaberne 1651-52, 1662-63, 1663-64, 1667-68, 1668-69, 1670-71, 1671-72, 1677-78, 1680-81—1704, o. s. v.

berne 1668-69. Den 20. December 1668 noterer Tolderen Gottfried Schumacher:

Jochum Krambeck von Flensb.
4 Kist. Toback 10 (Skilling).

Maaske er de første Piber tændt i Haderslev ved Julefesten! Fire Kasser Tobak gaar snart op i Røg, hvis der er mange forsamlet til Gilde. I de første tre Maaneder af Aaret 1669 kom nye Ladninger af det nye Nydelsesmiddel til vor By:

27. 1. Ernst Heyen von Husum
2 Kister Toback 5 (Skilling).

12. 2. Hinrich Meyssen von Tondern
3 Kister Toback 7 (Skill.)
6 (Penning).

30. 3. Hans Lassen von Fridericia
2 Kister Toback 5 (Skilling).

Egentlig var Tobakken fri for Told i Haderslev. Brotolden er nemlig indrettet af Kong Frederik III den 9. Juli 1651 for Kvæg (Stück Vieh)¹⁾, men Tolderen tog Afgiften af alt, hvad der kom over Byens Broer. Saaledes findes allerede i det første Regnskab fra 30. Juli 1651 til 1. Mai 1652 foruden 2243 Heste, 15860 Stude, 109 Køer, 42 Hopper, 10 Faar, 17 Svin, 15 Kvier og 74 „Stück Vieh“, 27 „Karrer“ og 8 Sække med Humle, 3 Skip Flæsk, 1 Tønde Smør, $\frac{1}{4}$ Flomme, 2 Kedelvogne, 1 Kramfad og 1 Kasse. Tolderen varetog — det kan sandelig siges — Byens Interesser, og det nytter næppe nu at klage over de Toldafgifter, som ulovligt blev opkrævet af Tolderen for snart 280 Aar siden.

SAMLEREN.

En Præstehistorie fra Arrild. Johannis Discher var Sognepræst i Arrild fra 1807 til 1816, da han blev forflyttet til Følleslev og Sørslev paa Sjælland (Skippinge Herred); han skal have været en dygtig Prædikant, men en myndig Herre, der vilde regere og lydes uden at tage stort Hensyn til Menighedens Ønsker. Han brød sig ikke om Klokkeslet og var upræcis, saa Gudstjenesten begyndte til ubestemt Tid. Ofte kom han for sent, og der kunde ventes en hel Time efter ham. Det var især ubehageligt for Folk, som boede udenfor selve Arrild By og havde lang Vej at gaa. Man plejede dengang mest at gaa til Kirke. En Gaardmand i Roost, Henrik Andersen (Fader til Andreas Andersen, af hvem Jep Hansen kaldet

Refsing i 1846 købte den nordligste Gaard i Roost; Halvdelen af Roostgaard) klagede paa en Juledag efter endt Prædiken til Præsten over, at man havde maattet vente saa længe paa ham. Præsten blev hidsig, som han af Naturen var, og sagde efter et hvast Ordskifte, at naar Henrik Andersen blot for Eftertiden vilde komme tidlig nok, skulde man ikke komme til at vente efter Præsten. — Nu gjaldt det altsaa for H. Andersen at komme tidlig nok paa Nytaarsdag, for Præsten skulde da faa at se, at han var en præcis Mand. Paa Nytaarsmorgen tidlig gik H. Andersen altsaa efter Arrild til. Da han kom til „Storebroen“ stod

¹⁾ Corpus statutorum Slesvicensium 2 (1795) S. 498-499.

Solen op, og han standsede paa Broen for at nyde dette Syn i den smukke, stille Vintermorgen. Solen staar jo op ved den Tid henimod Kl. 9. — Det var saa stille, at ikke noget rørte sig. — Men da paa en Gang hører han, at Præsten, der havde en klangfuld Røst, sagde „Amen“ i Kirken. Han vidste da, at Prædiken var sluttet, og der var intet andet at gøre end at vende om og gaa hjem. — (Hinr. Thomson).

Gamle Hjemmeraad mod Kalvekastning.

Man sætter en Ged ind i Stalden.
(almindelig)

Man hænger en Rævepels op i Stalden.
(S. Sejerslev)

Man hænger et Benrad af en Ræv op i Stalden.
(Møgeltønder)

Man begraver Kalven i Stalden under den Ko, der har kastet.
(Østerby)

Man begraver Kalven bag ved den Ko, der har kastet.
(Høds)

Man lægger en Flintesten i Vandtruget.
(Daler)

Man lægger to Flintesten med Huller i (Lykkesten) i Vandtruget.
(Møgeltønder)

Man lægger en Lykkesten for hver Ko i Vandtruget
(N. Jylland)

Man giver Koen en Spegesild, og Bonden tager selv en Snaps.
(Møgeltønder)

Pers Frieri.

Jeg lukked' op min Kiste,
hvor mine Klæder laa,
tog frem mine Søndags Bukser
med Stikkelommer paa,
og saa den sorte Frakke,
og saa den Fløjels Vest,
saa havde jeg mig pyntet,
alt som jeg syntes bedst.

Jeg saa mig ind i Spejlet,
jeg syntes, jeg var pæn.
Jeg skulde hen at bejle

alt til min bedste Ven.
Det var Jes Nielsens Sidsel,
hun ene stod mig an,
hun kund' saa godt være tjent med
at have mig til Mand.

Jes Nielsen var ikke hjemme,
da jeg til Gaarden kom,
men ene var lill' Sidsel,
det syntes jeg skam om.
„God Aften, lille Sidsel!“
„God Aften, store Per!“
Saa grinte hun i Skægget,
jo, det poliske Mær!

„Er din Fader ikke hjemme?
Jeg vilde tale med ham,
jeg vil saa gerne købe
et af hans Gømmelam.“
„Nej, Far er ikke hjemme,
men vil du følge med,
saa kan du se paa Lammene
og sige mig Besked.“

„Nej hør du lille Sidsel,
mens vi er ene to,
saa vil jeg dig fortælle,
hvad i mit Hjerter bor.
Jeg vil slet ikke købe
din Faders Gømmelam,
men jeg vil dig begære
til Ægteviv af ham.

Jeg trænger ej til Penge,
grundmuret er min Gaard,
af ulden Tøj og Linned
tre Kister fulde staar.
Jeg trænger til en Kone,
du ene staar mig an,
du kan saa godt være tjent med,
at have mig til Mand.“

„Til dine Kister fulde
er godt at drage ind,“
saa svared' lille Sidsel
med Smilet lunt paa Kind,
„ja det er godt at eje
en Gaard af brændte Sten,
men det er dog forbandet
med dine skæve Ben.“

Saa løb jeg ud af Gaarden,
nu havde jeg faaet nok.
Bag efter mig saa bræged'

den hele Faareflok.

Det skar mig i mit Hjerte,
en saadan Spot og Skam,
jeg skulde mig nok vogte
for disse Gømmelam.

Kan Pigerne ej lide,
at man har skæve Ben,
hvad nytter, at man ejer
en Gaard af brændte Sten.
Der er saa mange Karle,
paa lige Ben de gaar,
men det er ej dem alle,
som skønner ret derpaa.

Ved Anna Marie Lorenzen, Rørkær.

Folketro.

Naar der ligger et Brød, der er
skaaret af, i Vinduet, kommer
der Ulykker.

Naar der er en stor Revne i et
nybagt Brød, saa er der „en Lig-
kiste“ i Brødet.

Naar Brødet er slaaet op, skal man
gøre et Kors i Dejgen og sige:
„I Jesu Navn!“ saa bliver Dej-
gen ikke forgjort.

Naar Hammelrebene gaar i Stykker
i en Ligskare, kommer der snart
igen Lig.

Naar man har travlt med at byde
Folk til Begravelse, kommer der
snart igen Lig.

Kan man ikke faa Øjnene rigtig
lukkede paa den døde, saa
„kiger den efter den næste“.

Naar et sygeligt Barn vokser sig
stort, „vokser det sig til en lang
Grav.“

Græder vi paa vor Fødselsdag, skal
vi græde hele Aaret.

Ønsk, naar du ser Stjernes kud, men
ingen maa vide, hvad du ønsker,
før det er gaaet i Opfyldelse.

Det er ikke heldigt at drømme om
Æg.

N. P. Jensen, Solderup.

Forbrand. Da min Far og
deres Pige for om ved 38 Aar siden
gik fra Bredebro til Harres, saa de
begge ligesom en glødende Stang
falde ned over Bende Bennedsens
Gaard. Ingen af dem sagde noget,
men da de kom til Byen, spurgte
Pigen, om min Far havde set det
mærkelige. „Ja“, svarede han —
Faa Uger efter brændte Gaarden.

H. J., Bylderup.

Ligskaren. Min Bedstemoder
har fortalt følgende: Det var engang,
hun og hendes Broder havde været
i Kirke, og det var ved at blive
Aften. Da saa hun en Ligvogn og
tre andre Vogne komme kørende.
Hun sagde til Broderen, at han
skulde komme over til Siden, men
han vilde ikke. Vognene nærmede
sig, men han kunde ikke se dem.
Paa een Gang faldt han tre Gange,
det var Vognene, der kørte over
ham.

Det var et Varsel, der gik i
Opfyldelse.

n.

Gengangeren fra Søllingvraa.

En Gniepind havde flyttet en Skel-
sten mellem sin og sin Nabos
Mark, saadan at hans Ager blev
større og Naboens mindre. Efter
Døden maatte han vandre rastløs
omkring med den store Sten hver
Nat, idet han hele Tiden spurgte:
„Hvor skal jeg sætte denne Sten?“
Saa en Aften mødte han en druk-
ken Mand, der med hul Røst sva-
rede: „Sæt den, hvor du tog den!“
„Tak skal du have“, sagde Genfær-
det, „det har jeg ventet efter i tyve
Aar“. Siden den Tid har ingen
mærket noget.

Arnold Knudsen, Bylderup

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Indeh. P. Andresen

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Ole Bole

Seminarielærer Cl. Eskildsens
nye A. B. C. og Oles første Læse-
bog er udkomne

og faas i

Hans Beck's Boghandel
Tønder.

Forlang Tilbud fra

Piano-
bygger

J. B. Jepsen, Tønder

Pianoer, Hus-Orgler, Noder, Grammofoner

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

PROTOS STØVSUGER

Kr. 155,—

LADEGAARD & CO.

TELF. 378.

TØNDER

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmørelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.